

Sándor Mária

„ÍRTAM IDE... JAKAB VILMA”

Egy bihartordai háziasszony feljegyzései, 1939–53

2010-ben kerültek be a Bihari Múzeum gyűjteményébe azok a régi kalendáriumok¹, amelyeknek nyomtatott lapjain naplószerű feljegyzésekre bukkantunk. Szerzőjük, Jakab Vilma 1903-ban született Bihartordán, földműves szülők harmadik gyermekeként. Fiatal lány korától kezdve cselédként szolgált, elsősorban Debrecenben és környékén. 1926-ban született meg házasságon kívül gyermeke, Adél, akit ötéves koráig a leányanya szülei neveltek. Jakab Vilma később férjhez ment Gál Imréhez, aki a leánykát nevére vette. A házaspár Budapesten élt, ahonnan 1942-ben költöztek haza Bihartordára. A községben gazdálkodást folytattak, földet műveltek, állatot tartottak. Gál Imre hegedűn játszott, egy helyi zenekarral lakodalmakon, falusi rendezvényeken lépett fel.

1. kép. Jakab Vilma kislányával, a 30-as évek elején

¹ Faragóné dr. Takács Katalin ajándéka, gyarapodási szám: Gy. N.1263

A Bihari Múzeum gyűjteményében lévő kalendáriumok az 1939. évtől 1953-ig tizenegy esztendő személyes történelmét ölelik fel.² Jakab Vilma bejegyzéseiből képet kapunk a falusi élet mozzanatairól: a jószágokról, a mezőgazdasági és a háztartási munkákról pontos feljegyzéseket készített. A naptárakban vezette a család kiadásait, bevételeit is, illetve találunk bennük többek között konyhai eszközlétárát is. A bejegyzések 1939-ben, a házaspár fővárosba költözésével indulnak, de az 1942. évi hazatérés után a falusi életről kaphatunk képet általuk. A naplók közvetlenül elénk tárják egy önellátást folytató bihari család mindennapi életét, a paraszti háztartás gondjait, a XX. század közepe gazdálkodásának sajátos módjait, formáit, továbbá kirajzolódik egy fiatal parasztszöny tudat- és lelkivilága is.³ A feljegyzések tartalmazzák az 1944. évi frontátvonulás helyi eseményeinek leírását, illetve azt, hogy ezeket a történéseket hogyan élte meg a családját, kisleányát féltő anya.

A nyomdai kalendáriumok rendszerint külön oldalakat, illetve kitöltetlen sorokat tartalmaznak a felhasználó feljegyzései számára. Jakab Vilma jegyzeteit részben ide írta, azonban több esetben nem volt elegendő számára az erre a célra kijelölt terület, így más helyre is jegyzetelt: a lap szélére, a naptárak közötti részekre. (A *Sütöttem...* bejegyzések például az egyes hónapok napjai mellett a kenyérsütés időpontjait jelölik.) Néhány eseményt a fiatalasszony pedig napokkal, hónapokkal később írt be naplójába, néhány adatot pedig leánya jegyzett be.

A beírások keletkezésének eltérő időpontjaiból, illetve a kalendáriumok nyomtatott lapjainak naplószerű felhasználásából ered, hogy a bejegyzések a kéziratban nem időrendben követik egymást. A könnyebb olvashatóság kedvéért forrásközlésünkben mégis igyekeztünk időrendet felállítani.⁴ A tájnyelvi kifejezési formákat meghagytuk, az egyes, napjainkban már kevésbé ismert szavak jelentését lábjegyzetben adjuk meg.⁵ Ugyanúgy a dülő- és határneveket az eredeti leírásban szereplő formában közöljük, de minden más esetben a mai helyesírást követtük, a sok helyen hiányzó központosítást pótoltuk.⁶ Az értelmezéshez szükséges, általunk szükségesnek vélt mondatkiegészítéseket

² Hiányzó évek: 1941, 1945 és 1952.

³ A paraszti írásbeliségről bővebben lásd: Gyenis Vilmos: Emlékirat és parasztkrónika. In: *Irodalomtörténeti Közlemények* 1965. (69. évf. 2. füzet) 152–171.; Ortutay Gyula: Az iskolai nevelés szerepe parasztságunk kultúrájában In: *Ethnographia*. A Magyar Néprajzi Társaság értesítője, 1962 (73. évf.) 497–511; Küllös Imola: Igaz történet, élettörténet, önéletrajz. *Magyar néprajz V. Népköltészet*. Budapest, 1988. 251–266.

⁴ A szöveg digitalizálását a Bihari Múzeum Baráti Körénél kulturális közfoglalkoztatásban dolgozó munkatársak végezték, illetve segítettek: Faragó Melinda, Kisikánné Kondor Beáta és Makleits Béláné. Munkájukat ezúton is köszönjük!

⁵ Itt fejezem ki hálámat kedves munkatársamnak, Makleits Bélánéak, aki értő meglátásaival, kiegészítéseivel is segítette munkámat.

⁶ A közlésben egyébként Sipos Péter ajánlásait vettük figyelembe. (A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. *Fons* 7. évf. 1. szám, 171–184.)

dőlt betűvel szedve, szögletes zárójelbe tettük. Ugyancsak szögletes zárójel jelzi a naptár nyomtatott szövegeit is, de ebben az esetben nem dőlt betűkkel. A mértékegységek rövidítését feloldottuk (pl. K=kiló, azaz kilogramm, de így csak az eredetiben kgr.-ként rövidített mértékegységet oldottuk fel, egyébként a köznyelvi 'kiló' formát használjuk.) A számneveket azon esetekben jelöljük számjeggyel, ahol Jakab Vilma is így írja, csak akkor írtuk ki betűvel, ha a naplók szerzője is így tett.

Jakab Vilma naplóit egyes szám első személyben vezette. Néhány esetben fogalmazásában megjelenik az egyes szám második személy is, ezek a bejegyzések nagy valószínűséggel férjére vonatkoznak. Máskor pedig egyes szám harmadik személyben beszél házastársáról, Imre megnevezéssel, megint máshol névjelölés nélkül is. A naplóban szereplő, többször visszatérő további tulajdonnevek: Adél, Aduci, Jakab Vilma leánya, az öccse, Sándor, illetve annak felesége, Ilonka. A háziasszony legtöbb jószágnak is adott nevet, általában a szövegkörnyezetből lehet következtetni az állatok fajtájára (pl. a Muki nevet a mindenkori koca viselte).

A kalendáriumok Jakab Vilma és családja számára fontos emléket jelentettek. Sokáig nézegette ő is, a leánya is, ezeknek az alkalmaknak dátumát a naptárak fedelére jegyezték aláírással.

A naplók közlésével a néprajz- és a helytörténet-kutatáshoz kívánunk egy újabb forrást szolgáltatni.

1939⁷

[Feljegyzések január hónapra]

Január 14-én, szombaton ment fel Imre Budapestre egy utazókosárral és nagy bánattal, 20-án kapott állást a Fischer-féle kalapgyárba'. (XIV. ker. Gizella út 44. szám)

[Feljegyzések február hónapra]

Február 12-én mentem Imre után fel Budapestre. Vasárnap fél tízkor indultam ki a szülei⁸ háztól. Várt Imre a kőbányai alsó pályaudvaron a lámpával, ott állt, este nyolc órára ért be a vonat. A lakás, ahová várt és mentünk, a X. ker. Harmat utca 1/3, 3-mas ajtó, itt laktunk 1939. február 12-től 1940. április 13-ig. (A Harmat utcából költöztünk a Vaspálya utca 7. szám 7. ajtó alá. 1940. április 13-ától ott laktunk 1941. április 31-ig. Akkor költöztünk a Pongráctelex városi házak 20-as épület B. lépcsőház földszint 787-es ajtó [alá]. Itt laktunk 1942. I. hó 31-ig, onnan hazaköltöztünk.)⁹

⁷ Nagy Képes Friss Naptár az 1939-ik esztendőre. Kiadja a Hazai Hírlapkiadó Részvénytársaság, Budapest.

⁸ Értsd szülei

⁹ Az eredetiben nem zárójeles két mondat nyilvánvalóan utólagos kiegészítés.

[Feljegyzések március hónapra]

Az Alfa moziban láttam magyar film[et], a János vitéz Dajka Margittal, Rozmaring Kabos Gyulával a Réztábla a Kapu alatt [című filmet].

[Feljegyzések április hónapra]

Április 22-én, szombaton délután voltunk Aducinak vásárolni a Magyar Divatcsarnokban.

A Bocska fehér blúz 10.30, a magyar piros puszli 6.00, a piros szanda 6.80, összesen: 23.10.¹⁰

[Feljegyzések augusztus hónapra]

Augusztus 18-án, pénteken délután 4 órára érkezett meg édesanyám, Aduci hozzánk, a Harmat utcai lakásunkba, 23-án reggel a fél kilenccsel mentek haza. Úgy örültem, mikor jöttek, de úgy fájt, mikor a vonat elvitte őket, olyan üres lett a szívem. Mikor itt voltak, láttuk az Astoriába' moziban Bors Istvánt, mind a hárman. Anyámnak fájt a lába. Augusztus 24-én jött meg a katonai behívód, 26-án, szombaton este a 10 órás vonattal mentél el.

[Feljegyzések szeptember hónapra]

Szeptember 10-én, vasárnap reggel fél ötkor hazajöttél szabadságra, 13-án, este 10órákor mentél vissza Berettyóújfaluba katonának.

[Feljegyzések október hónapra]

Útiköltségek Adélnak 15.80; Gyűrűpótlás Adélnak 3.50; Névvésés pecsétgyűrűbe 0.40; Nápolyi (16) Fekete Péter (34) 0.50; Puszlivarratás 1.50; Bugyi 2.50; Postai lap (10), Zizi (10) 0.20; Malac 0.28; Adélnak barna félcipő 18.80; Fakanál 1.14; Muskátli 0.50; Tálca 1.86; Nyeregkartó szíj 1.20; Ridikül, a piros cipzáros 4.00; [összesen:] 52.18.¹¹

[Feljegyzések december hónapra]

December 17-én, vasárnap reggel érkeztem haza a fél kilences vonattal. Várt az állomásnál Sándor meg Adél. Úgy örültem, hogy megláttam a szüleimet, örültem, mikor megláttam Sándort meg Adélt is az állomásnál, de fájó volt az elválás nagyon. 19-én, kedden a délivel mentünk vissza, Aducit is vittem, szekérrel mentünk, akkor vittem a

¹⁰ Eredetiben oszlopszerű felsorolás és összegösszeadás.

¹¹ Eredetiben oszlopszerű felsorolás és összegösszeadás.

mosdót, ruhafogast, könyvszekrényt, kuffert. Sándor vitt ki, nagy sár volt, apám tolta a biciklit, hogy Sándor jöhessen haza, mert a Leventébe kellett neki menni. Aduci nálunk volt Pesten 1940. január 7-ig. 7-én, vasárnap jött haza a fél kilencessel, kikísértem az alsó pályaudvarra. Úgy fájt az elválás, nagyon sajnáltam, magam maradtam. Aduci nem érezte jól magát Pesten nálunk, nagyon hazagondolt, ahol felnőtt és a nagymamáját is sajnálta, siratta, pedig volt karácsonyfa is, de az se kellett, csak hazavágyott. Én pedig örültem, hogy velünk volt.

2. kép. A Gál család az 1940-es évek elején

1940¹²

[Április]

Apám született 1871. április 15-én, Nagyrábén.

13-án költöztünk Vaspálya utca 7. szám [alá].

A teknőt vettük április 25-én.

[Május]

A szitát vettük május 23-án.

¹² Magyar Népnaptár az 1940-ik szöködévre, az országos vásárok teljes jegyzékével. Összeállította: Uj István. Általános Nyomda, Könyv- és Lapkiadó Rt. Kiadása és nyomása, Budapest

[Július]

2 deka édest vettünk július 8-án. (100 dekája). A seprűt kaptam július 9-én. Az enyémet vettem június 27-én, 80 fillér.

Gál Imre tűzoltó úrnak tisztelettel, alázatosan jelentem, hogy a só elfogyott a háztartásból.

[Augusztus]

Aducit itt várom az én kedves, egyetlenegy kislányomat, úgy örülök, hogy jön.

[Szeptember]

Szeptember 22-én voltunk a Népligetben. Paradicsomnak 10 fillér kilója 1940-be'.

Szeptember 22-én leszünk 2. éves házasok.

Szeptember 23.: 2 mázsa fa, 6.30 mázsája.

[Október]

Anyám született 1873. október 22-én, Bihartordán.

Vettünk egy mázsa Gülbaba burgonyát, 13 pengő.

Október 27-én voltunk a Ligetbe' utoljára.

5 mázsa szén.

28-án kezdődött a tánciskola.

Vettünk 30 kiló káposztát, 24-én 12 fillér kilója ,és 60 kiló Ella burgonyát, 10 fillér kilója.

[November]

Anyámék esküdtek 1894. november 23-án.

November 26-án hoztam fel először krumplit, másfél mázsa krumplink volt lent.

[December]

Káposzta is elég nekünk 30 kiló, ha veszünk, mert még januárra van 4 fej káposztám zöldségből, meg 12 kiló kell egy télére.

1942¹³

[Január]

31-én voltunk összepakolva a Pongráctelepen, költöztünk, hazapakoltunk, nagy stráfszekérre¹⁴, ki a Kőbányaalsóra, ott meg be a vagonba. Költözésünkkel az idő: hó és fagy volt. Mateosz¹⁵-szal akartunk jönni, de nem vállalták az út miatt.

[Feljegyzések január hónapra¹⁶]

Kaptam

1 darab asztalabrosz

1 darab törülköző

1 darab sótartó

1 darab pálinkáspohár

1 darab kompótostál

1 darab pálinkásüveg nagy pohárral

1 darab vizeskancsó

1 darab nagy és kicsi porceláncsésze

2 darab nagy vizespohár

1 darab csipkenec¹⁷

1 darab harisnya

1 darab sárgavászson

1 fehér asztalterítő

[Február]

1-jén, kilenc órára értünk haza Sáprról, szánon jöttünk, éppen harangoztak a templomba'. Édesanyám főzött finom, édes krumplilevest meg mákos laskát.

[Családunk története az 1942. évben¹⁸]

Hazaköltöztünk 3 év után február elsején, 9 órára. Nagyon hideg volt és rosszul utaztunk haza a vonaton. Imre a lépcsőn állt, a hátára volt kötve az ágybeli; metsző, hideg szél fútt, sok volt az utas a vonatkésések miatt, én is ott álltam, csak beljebb. Nagyon

¹³ Hangya-naptár az 1942. évre. XIV. évfolyam. Budapest, 1942

¹⁴ Stráfszekér: lapos rakfelületű, rendszerint rugókra szerelt, a városi fuvarozásban, teherszállításban használt jármű. Magyar néprajzi lexikon. Akadémiai Kiadó, 1977-82.

¹⁵ Magyar Teherszállítók Országos Szövetsége

¹⁶ A kalendárium 21. lapján

¹⁷ Valószínűleg csipke neccharisnya

¹⁸ A kalendárium 16. lapján

megszenvedtünk, míg hazaértünk a kis lakásunkba. Anyám várt bennünket ebéddel, disznóhússal, jó krumplileves meg mákos tészta. Nagyon megpihentünk, hogy hazaértünk, a sok fáradalom után megnyugodtunk.

[Feljegyzések február hónapra¹⁹]

Kálmántól a 15 pengőbe korpa jött.

17-én hoztuk a két kismalacot.

24-én lett a kertbe' a gyümölcs, az összes legallyazva.

[Március]

Március 3-án jött meg a katonai behívó, 5-én éjjel mentél el Budapestre, szomorúan.

Március 10-én hazajöttél kétheti szabadságra, kert[et] ásni, visszamentél március 23-án, azután aratásra jöttél haza.

3. kép. Jakab Vilma és édesanyja, Jóska testvére a Kati tehénnel 1926-ban

¹⁹ A kalendárium 21. lapján

[Feljegyzések március hónapra²⁰]

6-án és 7-én nagyon hideg volt és fagy.

Március 25-én vetettünk el a kertbe 'a fokhagymát, vereshagymát, sárgarépa, petrezselyem, salátát, dughagymát.

A krumplit elraktuk Sándorral 28-án, szombaton délután.

[Feljegyzések április hónapra²¹]

A krumplirakást folytattuk Sándorral április 7-én, kedden délután, ünnep után, jó idő volt. Vettem 74 kiló raknivaló krumplit apáméktól.

Április 10-én vettem el a mákot, borsót, burgundit²². A nagyobbik darab burgundit anyám segített aláhányini.

20-án, hétfőn raktam el anyámmal a vajbabot, ugorkát.

A gyöngyvirágot ültettem április 16-án, a pecsétrózsát is, amit Gáléktól hoztam, a gyöngyvirágot Papp Gergely bácsiéktól.

[Feljegyzések június hónapra]²³

Június 3-án hoztam el Sziki Béni bácsiéktól a kilenc kis rucát, 1 pengő 20-ba lett számolva darabja.

Június 20-án és 22-én vettem 4 kiló cseresznyét befőttnek a többi saját termés, cukrot használtam cseresznyéhez 1 kilót, ribizlilekvárhoz 1 kilót, málnalekvárhoz 75 dekát.

[Július]

Július 6-án vettem a második csapat kis rucát, hetet, 1 pengő 20 volt darabja.

[Feljegyzések július hónapra²⁴]

Búza van Józsitól 2 mázsa 80; Géptől először 27; Másodszor 55; Harmadszor 78; Adél keresett 32; [összesen:] 502.²⁵

Július 3-án szedtük le a meggyet, szép termés volt, 20 kiló lett. 12 nagy üveg meggybefőthöz használtam 1 kiló kristálycukrot, rumos meggyhez (3 literes üveghez) fél kiló cukrot, 1/5 deci rumot, 8 napig a napon hagyni, érni, azután betenni.

²⁰ A kalendárium 22. lapján

²¹ A kalendárium 22. lapján

²² Burgundi=takarmányrépa

²³ A kalendárium 23. lapján

²⁴ A kalendárium 24. lapján

²⁵ Eredetiben oszlopszerű felsorolás, és összegösszeadás. Az összeadás egyébként hibás, a helyes összeg: 472.

4. kép. Adél és nagymamája a baromfiudvarban (1942)

[Feljegyzések augusztus hónapra²⁶]

Anyunak van a konyhaszekrény-fiókban

4 nagy evőkanál

5 egyforma kávéskanál

3 kávéskanál, amit használunk

2 asztali kés, egy ezüstnyelű

3 nagy villa

1 kicsi villa

3 használatban lévő kanál

Leírtam 1942. augusztus 15-én, Adél

[Szeptember]

18-án tettem be kilenc rucámat hízni.

28-án éjjel álmomba' egy fogamat ujjal kinyomták. Ez halált jelent.

²⁶ A kalendárium 24. lapján

[Feljegyzések szeptember hónapra/ Feljegyzések október hónapra²⁷]

Befőttek

Cseresznye

1942. július 24. 38 üveg

Meggy

1942. július 24. 12 üveg befőtt

„ 13 üveg mártás

Málna

1942. július 24. 2 üveg lekvár

Ribizli

1942. július 24. 1 üveg lekvár

„ 1 üveg befőtt

Bab

1942. július 24. 6 üveg

Alma

1942. július 24. 7 üveg

Meggy

1942. július 24. 1 üveg lekvár

Ugorkasaláta

1942. július 24. 3 üveg

„ 3 üveg savanyú

Tök

1942. július 24. 1 üveg

[Október]

Október 3-án őrettünk²⁸, 78 tök volt.

Október 15-én álmomban a mutatóujjom félig levágtam. Ez 70 nap múlva betegséget jelent.

[November]

A drága kis Jucimat 13-án, pénteken vágtuk le a kertbe'. Nagyon sajnáltam, többet nem szeretek meg így kisbárányt.

²⁷ A kalendárium 25. lapján

²⁸ őrlöttünk

[Feljegyzések november hónapra²⁹]

A kertünkbe ' a gyümölcsfák ültetését rendeztük november hónapban, a kis fehér szilvafát, meggyfát hátraültettük, a ribizlibokrot 30-án, András-napkor ültettük a málna mellé. A kis lila akácot is, 30-án ültettük az ablak alá, a kiskertbe. A két diófa itt volt elől, a kertbe', azt is kivettük, felesleges volt, felvágtuk tűzre.

[December]

16-án öltük meg az első hízónkat, nagyon szép volt, meg voltunk vele elégedve.

[Feljegyzések december hónapra³⁰]

Poharak

1 nagy füles pohár

1 kicsi füles pohár

2 sima vizespohár

6 egyforma borospohár

2 vékony metszett, egyforma pohár

1 hosszú, karcsú pohár

1 gömbölyű, talpas pohár

1 pántlikás pohár

5 darab pálinkáspohár

2 darab metszett emlékpohár

Leírtam 1942. december 10-én. Adél

*

1943³¹

[Január]

Január 6-án kezdte el őszike kis tyúkom a tojáást, 7-én meg a párja.

Január 7-én vittél Újfaluba 7 malacot, 70 pengő volt, Jani bácsi is itt volt.

Január utolsó hetében feküdt anyám utoljára ágyban, addig kelt, feküdt.

[Február]

Februárban egész hónapban beteg volt, feküdt. Már nem kelt fel többet az én édesanyám.

²⁹ A kalendárium 26. lapján

³⁰ A kalendárium 26. lapján

³¹ Függetlenség évkönyve 1943. Budapest

[Március]

20-án vetettük el a kertben a mákot, krumplit, salátát, petrezselymet.

Március 20-án éjjel 12 óra után meghalt az én édesanyám, Isten nyugtassa meg!

Március első hetében már búcsúzkodott, mondta, hogy többet már ő nem kel fel. A kezemet megfogta, megrázta, elköszönt, Isten áldjon meg! – azt mondta.

Március 22-én délután, 2 óra után temettük el. Nyugodjon békében.

29-én igazítottuk meg a sírját anyámnak, Imrével voltunk kint, vittem ki parasztiliomot.

Eltemettük édesanyámat, március 22-én, délután 2 óra után, fájdalommal. Mély gyászba borította a szívünket, mindnyájunknak. 2 óra után vittük ki abból a házból, ahol eltöltött 34 évet. A csendes temetőben van most már az ő csendes otthona. Sűrűn meg fogjuk látogatni az én drága jó édesanyám sírhalmát, már csak ott szólhatok hozzá, de ő már nem hallja azt, nyugodjon békében. A jó Isten tegye áldottá a síri álmait. Én írtam le ide megtört szívvel, 1943. március 28., Gálné Vilma.³²

1943. március 30-án láttam anyámat álmomban először, beteg volt. Mondta, hogy úgy fáj a hasa, meg a szíve. Ennyi jutott eszembe. 31-én is láttam álmomba', nem szólt hozzám, csak nézett rám, de nagyon beteg láttam.³³

5. kép. A család Jakab Vilma édesanyjának ravatalánál

³² Ez a feljegyzés a kalendárium 43. oldalán található.

³³ Ez a feljegyzés a kalendárium 37. oldalán.

[Április]

Sándornak ültettem, március 30-án, a Mariska kotlóját pedig április 5-én, hétfőn.

A Muki rühetett³⁴ április 4-én másodszor.

A második kotlót ültettem e hó 8-án.

11-én jött meg a behívó Imrének, 14-én ment el, szerdán.

18-án ment Sándor Rábéra.

27-én vettem a két kis libánkat.

[Május]

A libát elültettem május 6-án.

Odahaza is mindent intéztünk, üres volt a ház.

Imre odavolt katonának.

[Június]

Június 9-én, a születésnapján volt Sándornak az esküvője Benda Ilonkával, amit az édesanyánk nem érhetett már el.

Imre katona volt, nem tudott hazajönni az esküvő alkalmára, de mikor éppen a csigalevest tálaltuk a vacsorához, akkorra érkezett meg, Püspökladánytól gyalog jött.

Örültünk nagyon, hogy köztünk volt, együtt vacsoráztunk.

A legelső gyümölcsünk a kertkapunál levő, korán érő cseresznyefán 10-én már érett szemek vannak rajta, és finom, édes.

6. kép. Jakab Sándor esküvőjén

³⁴ Rühetés=a koca ivarzása

[Július]

Rucát téptem 17-én.

Muki 18-án rühetett.

Imre itthon volt aratási szabadságon, és mikor ment vissza Pestre, Adél is elment vele 23-án. Ekkor került Balatonújhelyre, dr. Dabasi Endre egyetemi tanársegéd úrékhöz.

[Szeptember]

16-án vetted a két kis malacot, Berettyóújfaluból. 60 pengő volt. Talicskán hoztad haza. 29-én Mihály-napi nagyvásáron voltunk Nagyabajomba³⁵, Jóska, Imre, én. A sütőteknőt megvette, 80 pengő volt. Nagyon szép idő volt, gyalog mentünk.

[Október]

Adél október 16-án, éjjel 12 óra után jött haza Sáp állomásáról Dr. Dabasiéktól egyheti szabadságra. 24-én, vasárnap hajnalba' ment vissza, nagyon szomorúan maradtam itthon.

Október 22-én egy liter szilvát szedtem le a kertben gombócnak. Adél főzte, finom volt. És még volt 8 szem őszibarack is a fán, 27 darab termett rajta.

[November]

A konyhát meszeltem 17-én és 18-án. A szép, nagy, tarka rucám megöltem november 9-én, nincs több!

[December]

December elsején volt a disznótor.

*

1944.³⁶

[Január]

Sütöttem: 12-én (szerda)

[Feljegyzések január hónapra³⁷]

A Bözsi tehenet vettük 1943. december 15-én, az Égés³⁸ tanyáról. 750 pengő és három liter tejjel naponta.

³⁵ Biharnagyabajomba

³⁶ Hangya-naptár az 1944-ik szökő évre. Budapest, a Hangya-központ kiadása 1944

³⁷ A kalendárium 21. lapján.

³⁸ Égés: Bihartorda dűlője, a Sáp felé vezető út mentén.

Bermantól a nadrág 120 pengő; a vasutasblúz 80; a vasutasnadrág 60, öt mázsa répa 75 pengő.³⁹

Adélt vártuk február elsején, kedden éjjel.

[Február]

Február 19-én jött meg a behívód, 22-én kellett menni, hazajöttél 26-án éjjel, 27-én, vasárnap délután meg visszamentél Budapestre.

Sütöttem: 1-jén (kedd), 12-én (szombat), 26-án (szombat).

Mostam: 29-én.

[Március]

Két liter a varratás.

Az Oncsán⁴⁰ a krumplit raktuk április 14-én és 15-én, a kapu előtt a nyárfát ültette Imre, április 13-án délután.

Sütöttem: 11-én (szombat), 23-án (csütörtök).

[Április]

A temetőbe '5-én, szerdán veteményeztünk.

Itthon elveteményeztünk húsvét második napján.

A temetőföld 23 pengő 50 fillér volt, az ONCSA-házhelyen négy darabot vettünk ki (200 vkadrát, 200 kvadrát, 400 kvadrát, 200 kvadrát) az ára 250 pengő volt.

Sütöttem: 5-én (szerda), 18-án (kedd), 29-én (szombat).

[Május]

A padlást lenádaltuk május 12-én.

A Bözsi folytatott⁴¹ 14-én, vasárnap este.

A szobát festettük május 17-én, 18-án,

Sütöttem 10-én (szerda), 19-én (péntek), 31-én (szerda).

[Feljegyzések május hónapra]⁴²

A kisebbik ládába beletér 2 mázsa 10 kiló búza.

³⁹ Eredetiben oszlopszerű felsorolás.

⁴⁰ ONCSA=Országos Népi és Családvédelmi Alap. Az 1940-ben létrejött alap célja elsősorban a sokgyermekes családok támogatása, ennek érdekében a településeken ingyen, illetve nagy kedvezménnyel juttatták házakhoz, földekhez a rászorulókat. A köznyelv ezeket a területeket nevezi Oncsának.

⁴¹ Folytatás= a tehén ivarzása

⁴² A kalendárium 23. lapján.

Kályha 500; csizma 250, fekete ruha 450; nagykabát 500; fehér nadrág 150; Mellény sapkával 25. [összesen:] 1875. Csizmanadrág 150.

[Június]

A Bözsi másodszor folytatott, 11-én.

A padlás másodszor le lett tapasztva.

Még május 20-án Bende bácsi és a fia volt itt.

Sütöttem: 10-én (szombat), 23-án (péntek).

[Július]

Július 20-án kelt a második csapat kis ruca, a csirke 18-án kelt.

A rucát téptem 21-én, pénteken.

[Augusztus]

Nagyon sok orosz repülőgép járt mindennap, riadóztak. Azt beszélték, hogy a hadtáp terület Bihar megye.

Az Oncsán szedegtettem a krumplit, egyedül hordtam haza talicskán. Olyan sokszor elbújkáltam⁴³ félve, remegve, mikor jöttek a gépek, olyan alacsonyan. Emlékszem rá, egyszer, Adél Sápon volt, valamerre bombáztak. Nagy dübörgés volt, úgy sírtam, Adél meg Sápon, a tiszteletes úr pincéjébe jár tanulni, a IV. polgárit. Alig vártam mindig, hogy hazajöjjön, borzasztó napok voltak.

[Szeptember]

A Bözsi folytatott szeptember 6-án, 7-én.

A Darut vettük szeptember 9-én, szombat délután, 650 pengő volt az ára.

A két kis malacot vettük szeptember 14-én, 100 pengő Berettyóújfalu

26-án tengeriszedni voltunk, Kis Mártonnak, feles földön. Egész nap hallatszott az ágyúzás, bombázás a fejünk [felett]. Állandóan búgtak az orosz bombázó repülőgépek. Adél itthon volt, nagyon félt.

[Feljegyzések szeptember hónapra]⁴⁴

Szeptember 14-én voltam Adéllal Berettyóújfaluban. A IV. polgári értesítő könyvecskéért, Koncz Márton bácsival mentünk be tehénszekérrel. A kiskönyvet átvettük az is-

⁴³ elbujkáltam

⁴⁴ A kalendárium 25. lapján.

kolában, de jöttek annyi angolszász repülőgépek, úgy féltünk, alig jöttünk el a polgári iskolától, már riadót harangoztak. Szaladtunk egy kapu alá az utcáról be, úgy búgtak a sok repülőgépek a fejünk [felett]. Valamit dobtak is le, mondogatták. Azt hittük, hogy nem tudunk hazajönni, úgy imádkoztunk. Tele volt Újfalú is német katonákkal. Ott voltak megszállva, pár nap múlva menekültek tovább.

[Családunk története az 1944. évben]⁴⁵:

Szeptember 26-án, mikor hazaértünk egy szekér tengerivel, Kis Mártonhoz, már a kövesúton menekülőkkal találkoztunk, mondták, hogy Keresztesen vannak az oroszok. Hittük is, nem is, mire beértünk a faluba, azt mondták, Perjésen⁴⁶ vannak az oroszok, egész nap szólt a bombázás, Adél félt itthon, alig várta, hogy hazajöjünk.

Kis Márton udvarán, mikor a tengerit raktuk le a szekérről, két orosz repülőgép géppuskázott, egész alacsonyan, a fejünk felett. Úgy megijedtünk, beugráltunk a műhelybe, mikor csendesedett, én azonnal siettem haza a kerítés mellett, de alig tudtam hazajönni. Adél várt, sírt, félt remegett. A gépek folyton keringtek Torda felett. Sok németek voltak itt megszállva. Este el akartunk menekülni, de nem volt csak egy tehén, apám nem adta, se járom sem volt. Sírtunk, féltünk, pakolgattunk, mindenki mondott valami ijesztőt, de be is teljesedett: az oroszok is Perjésen voltak, mikor a tengerit hoztuk haza.

[Október]

A háború kezdődött nálunk október 8-án, vasárnap. Az oroszok bejöttek október 17-én.

Október 8-án jöttek be a partizánok tankokkal, a Pap Elek házatól a tankokkal onnan lőtték le a toronyt.

8-án, vasárnap délelőtt lőtték le a templomunkat, utcai harc volt a német és orosz partizántank közt. Herceg Benke tanyája felől jöttek be, Imre kinézett a kapun, és meglátta őket a kastélykapunál, a partizánok[at]. Nem akartunk hinni neki, és igaz volt.

17-én, kedden reggel virradattal jöttek be az oroszok, ahogy felkeltünk a kiskonyhában aludtunk a földön, néztünk Rábé⁴⁷ felé, hát jöttek, özönlöttek, lóháton, gyalog, úgy féltünk. 20-án jött hozzánk a tisztikonyha. November 16-án mentek el Tiszadezsre, az úton lebombázták őket.

26-án vitték el az apámék szekeröket.

⁴⁵ A kalendárium 16. oldalán

⁴⁶ Perjéspusztá: Nagyrábé része

⁴⁷ Nagyrábé, Bihartordával szomszédos település

Október 8-ig még ágyba feküdtünk, habár nyugtalanul, mindig figyelve, a repülőgépek mindig búgtak az éjszakákba'. 8-án, vasárnap hajnalba' nagyon hallatszott az ágyúzás, fegyverropogás Rábé felől. Éppen virradt, kinézek az ablakon, tüzes golyót látok, Rábé fele meg égnek a házak. Gál Jani lakott a szomszédban, a Mihály házába'. Az is jött, hogy menjünk valamerre, mert itt vannak az oroszok. Rábét fel is gyújtották, ég a község. Gyorsan felugráltunk, a németek menekültek, a tisztek nézték a térképet a kanyarnál, egy német felmá

szott a magtár tetejére, onnan nézett Rábé felé. A Jóska tagjánál. három német ágyú Rábé fele folyton lőtt. Feltartotta az oroszokat, azok már Perjésen voltak. Én meg Adél sírva elszaladtunk Sziki Béni bácsiék, ott már készen volt a gödör. Az ágyterítőket összeszedtem, kenyeret kosárba, és elszaladtunk. Imre itthon maradt, azt mondta, hogy ő nem hagyja a házat, ha meg kell halni, itt hal meg. Mink csak féltünk, és elmentünk, le is mentünk a gödörbe, Lina néni is, de nem voltunk nyugodtak, és hazajöttünk. Imre ásta a gödrünket. Már itthon voltunk, mikor a partizánok bejöttek, nem volt még a gödör készen. De mikor az utcai harc volt, már csak beletértünk guggolva. Jóska is ideszaladt, Sziki Gyula is ásott, de azé se volt kész, csak beleguggoltak azok is, velünk együtt. és még bele se fértek, a félelmetes, szorongatott helyzetünkben.⁴⁸

[Feljegyzések október hónapra]⁴⁹

Október 8-án reggel mikor a toronyt lelőtték, már ásta Imre a kert hátulján az óvóhelyet. Még kész se volt, beleugráltunk, teteje se volt. A golyószilánk úgy pattogott a fejünk felett, féltünk nagyon, imádkoztunk. Délutánra elmúlt a harc, akkor tetejét csinált Imre. Ott voltunk éjjel-nappal, mindig mondták, jönnek már az oroszok, itt vannak, holnap jönnek. Ott voltunk mindig a gödörbe, csillagos, holdvilágos esték, éjszakák voltak, kinn ültünk a gödör szélén, úgy jöttek a rakéták. A németek menekültek. Éjjel-nappal a lakás le volt zárva, lent voltunk a gödörbe. Imre örködött, nem aludt soha, mindig jött-ment a kapuig. A kövesúton állandó volt a sok tank, ágyú, gépkocsik fűlsiketítő zakatolása. 1944. október 10.

Az óvóhely gödörben másfél hétig imádkoztunk, féltünk, október 9-től október 20-ig. 17-én, kedden reggel jöttek be az oroszok, mikor reggel felkeltünk. Rábé felől jöttek. Mindenféleképpen fiatal kölykök, kis ásó a hóna alatt. Mikor láttuk, hogy jönnek, Adéllal leszaladtunk a gödörhöz a kert hátuljára, mintha ott akartunk volna keresni

⁴⁸ A kalendárium 23. oldalán, a Feljegyzések július hónapra, illetve a Feljegyzések augusztus hónapra rovatnál.

⁴⁹ A kalendárium 25. lapján.

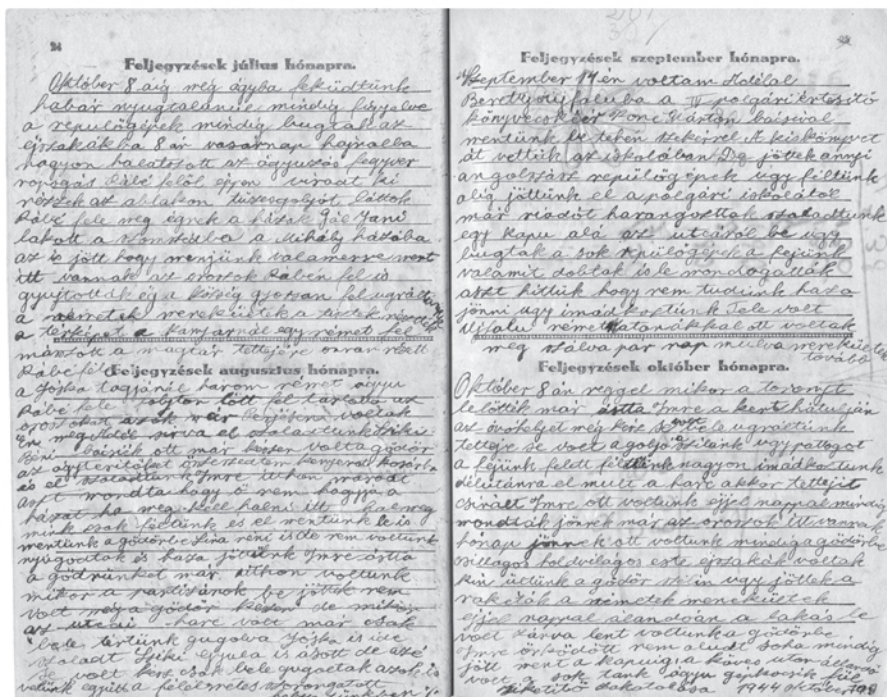
menedéket, de egyszerre tele lett a kert, az udvar, a lakás, az utca. Egész nap jöttek, Imre fenn maradt, a kisszoba be volt zárva, és hat orosz ott állt a zárt ajtó előtt, kérte a kinyitást, a kulcs meg nálunk volt. Kiabált, hogy hozzuk fel, de nem is mertünk jönni, nem is jöhettünk, mert ott és amink volt velünk, mindent megnézték, a kisszobaajtót meg betörték, és mindent, ami ott volt, széjjelszórtak. A komódfiókból dobozt, karácsonyfadíszet eltörtek sokat, vitték ki a befőttem üvegestől, az ugorkát üvegestől. A kertben el volt ásva két helyen a kis ruháink, meglelték, azonnal kiásták, kihányták. Imre behordta a kiskonyhába. Oda aztán ami elment egész nap orosz tovább, az mind felhányta, forgatta, válogatta, rakta a karjára, dugta drága szép zsebkendőimet a zsebökbe, ott álltam, Adél a hátam megett remegett. Egész nap ez így ment, estig. Alig bírtuk ki ezt végignézni és látni.⁵⁰

Hála Istennek, mert megőrzött bennünket, hogy nem lett semmi bajunk az oroszoktól. Estefelé egy tiszt jött egy nővel, akkor már kevesebb orosz jött be, mert a kapuba poszt állt, de éjszakára elmentek. Imre fent őrködött, mink meg a gödörben, gyűrött ruhánk, mosdatlan. Két hétig nem mosdottunk, nem aludtunk, éhségtől, hidegtől, s a bujdosás rémségeitől megkínzott testünkön s ábrázatunkon. Adélt féltettem, sajnáltam, imádkoztam érte. A padláson aludtunk, Kara Béniék[nél]. Egyszer egy éjszaka a Kara Sándor padlásán Erzsikével [aludtunk]. Akkor másnap jöttek nálunk a ruszki Sándorék, énértem értelmjött Imre reggelibe. Én meg Kara Béniéknél aludtam, Adélért értemmentem én is, de nem tudott lejönni a tyúkólpadlásról, annyi orosz jött-ment. Estefelé megint csak mentem, nem nyugodtam, csak azt mondtam, hogy jöjjön le, és menjünk haza Kara Sándoréktól mikor hazajöttem Adéllal, sok oroszok voltak az utcán. Akkor azonnal a padlásunkra búttattuk⁵¹ fel, ott aludt egyedül egy éjszaka. Másnap erővel lehívtam közénk, láttam, hogy jó helyen lesz velünk. De nem jött le, nagyon félt. Egy pár nap múlva meglátta ruszki Viktor, hogy vittem ennivalót a padlásra, akkor aztán le kellett jönni.⁵²

⁵⁰ A kalendárium 22. oldalán, a Feljegyzések március hónapra, illetve a Feljegyzések április hónapra rovatnál.

⁵¹ bújtattuk

⁵² A kalendárium 23. oldalán, a Feljegyzések május hónapra, illetve a Feljegyzések június hónapra rovatnál.

7. kép. Részlet Jakab Vilma naplójából (1944)

[November]

A háború véget ért nálunk november 16-án, ekkor mentek el Sándorék.

November 16-án ment el az orosz tiszt konyha, négy hétig volt itt, akkor már nem féltünk, pedig nagyon sok minden megtörtént, míg ezek itt voltak.

A harang megszólalt november 17-én, pénteken.

*

1946⁵³

[Előlapon]

Imre vette Nagyváradon, január 3-án ment el, vártuk haza nagyon.

[Január]

A Lilit elvittük Dancsházára⁵⁴ 7-én, egy 20 kilós malacér', a Lili 36 kiló volt.

Sütöttem: 4-én (péntek), 16-án (szerda), 26-án (szombat).

Január 15-én vettük a gúnár libát, 3 és fél kiló szalonnáér'.

⁵³ A Szabad Nép és a Szabad Föld Kincses Kalendárium a 1946. esztendejére. Szikra kiadás, Budapest

⁵⁴ Bihardancsházára

Január 18-án vettünk 70 kiló korpát.

Január 22-én, este fél nyolckor hozta el Ilonka a vöröskereszt levelet, amit Sándor írott, hála Istennek, végre.⁵⁵

[Február]

10-én bálba mentünk.

18-án mentünk Pestre, Isten segítségével hazajöttünk 23-án éjjel, 10 órakor sok fáradtsággal és kevés szerencsével, és nagyon megfáztunk.

A rucám elkezdte [a tojást] február 24-én, a liba elkezdte február 25-én.

Bözsit naponta egyszer fejjük, 26-tól.

Sütöttem: 8-án (péntek), 23-án (szombat)

[Március]

A temetőt 11-én, hétfőn osztották.

Március 12-én veteményeztünk. Mákot, hagymát, répát, petrezselymet.

Március 13-án vettük a szőlőskertben meg Kiss Elektől a kiskertföldet 8 darab gyümölcsfával.

13-án csaltam el a kis Mukimat reggel fél hatkor Kiss Elekék[hez], nehéz szívvel, kedves jószág volt.

Berettyóújfaluba' március 14-én vettük az egyik kismalacot, 6 kiló szalonna.

Az egyik liba elkezdte március 12-én, a koca meg rühetett március 21 és 22-én.

A másik kismalacot itthon vettük, Csóka Gyulától. Egy nadrág és három kiló zsír, egy hét múlva, március 24-én.

Sütöttem: 5-én (kedd), 16-án (szombat), 27-én (szerda)

Március 19-én ültettem el az első kotlót rucára, 21-et tettem alá. 22-én ültettem az első kotlót tyúktojásra, 26-án a másik kotlót.⁵⁶

Március 21-én, 22-én, 23-án vetette Imre az árpát, zabot az Égésen.

Március 23-án, szombaton délután mentünk ki a szőlőskertbe először mi hárman, 24-én, vasárnap délelőtt a kertben veteményeztük el Adéllal 5 ágyat.

Március 30-án, szombaton raktuk el a temetőbe a krumplit, egész nap volt dolgunk vele. Vittem ebédet, tört borsót, disznóhússal. Volt két láda rózsakrumpli és 20 kiló

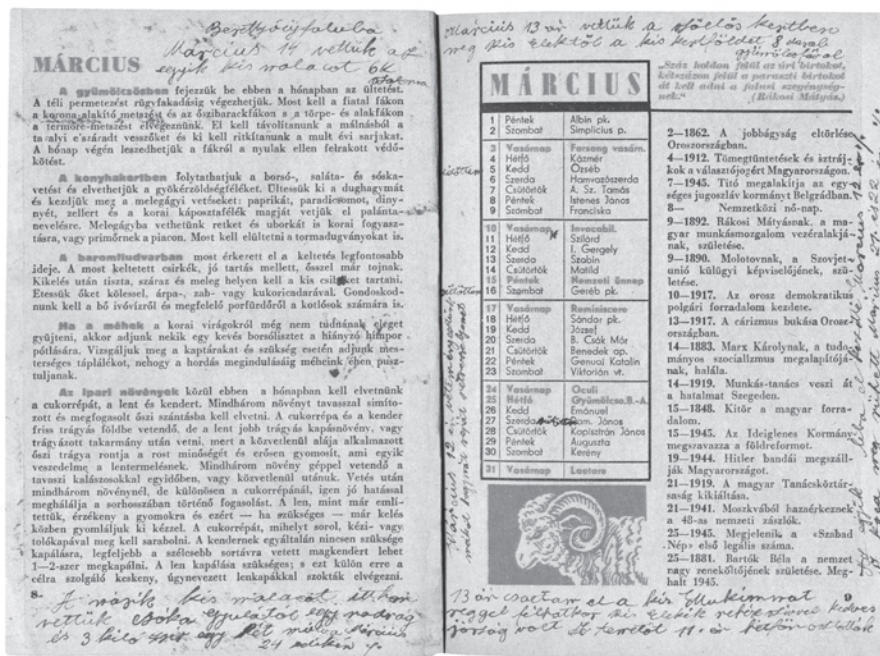
⁵⁵ Utóbbi három bejegyzés a kalendárium 28. lapján, a Feljegyzések cím alatt.

⁵⁶ Utóbbi bejegyzés a kalendárium 31. lapján, a Feljegyzések cím alatt.

gülbaba, saját termésű répamagom volt, két és fél liter, vettünk egy litert a piacon. Ezt raktuk: 29-én lett felszántva.

30-án elveteményeztük az anyám sírját, az évfordulóra csináltuk meg Adállal.

Március 21-én, a temetőbe vettem egy ágy sárgarépat, hazafelé való két sorban van a saját termésű répamagom, a másik két sorban van a piacon vett mag. Ugorka Dajkaék felől van félig vetve, a Bézi néni-féle fehér fűrtös ugorkamag. ⁵⁷

8. kép. Részlet Jakab Vilma naplójából (1946)

[Április]

Ilonkánál 11-én, csütörtökön kezdtük a tejet hordani, legelőször egy fél litert adott, 20. nap van 5 liter.

14-én volt Adél Berekböszörménybe' sóér' (1 kiló zsír; 8 kiló só)

Az első csapat rucám kikelt 14-én.

Sütöttem: 6-án (szombat), 13-án (szombat), 20-án (szombat).

[Május]

Elsején hoztuk el a Palit, Petrucéktól.

⁵⁷ Utóbbi három bejegyzés a kalendárium 28 és 29.. lapján, a Feljegyzések cím alatt.

3-án ültettem el a 3-ik csapat rucát, és a libát is.⁵⁸

3-án a libának 6 és fél kiló tengeri.

6-án lett beteg a kis cica, pénteken temettük el.

A Daru megellett május 29-én, szerdán, délelőtt 10 órakor; üszőt, Terkának van nevezve. A poklát⁵⁹ az ellés után 3 óra hossza múlva lökte el.

Sütöttem 1-jén (szerda), 11-én (szombat), 21-én (kedd), 29-én (szerda).

[Június]

4-én, kedden indultunk Pestre Adéllal, 6-án, csütörtökön este jöttünk haza.

12-én, ellett meg a Bözsi, szép bikaborjút, szerda este.

21-én ültettem a rucát.

25-én téptem meg az első csapat rucát, 9 hétre.

28-án ültettem az első kotlót őszikére.

Július 2-án, kedden a másikat, apósoméék adtak kotlót.

Sütöttem: 8-án (szombat), 19-én (szerda), 29-én (szombat).

[Július]

Adélt július 13-án, délbe vittem be Újfaluba, a Győrei doktor úrhoz a fogával.

A doktor úrnak 43 liter tej jár.

Rábéraadtuk el a két kisborjúnkat, Terkát meg a Narancsot. 4 mázsa búza, 4 mázsa tengeri.

Sütöttem 9-én (kedd), 18-án (csütörtök), 25-én (csütörtök).

[Augusztus]

Az első csapat rucát megtéptem 3-án, a két kisebb csapatot 4-én reggel.

A rucát első tollára 8 hétre kell tépni, második tollára pedig 6 hétre kell tépni. Így nagyon jó.

A Daru megfolyatott augusztus 3-án, délelőtt 7 órakor.

5-én mentem be a kórházba.

Augusztus 22-én vettük a kis kocát, két és fél mázsa árpa.

27-én jár le a Doktor úr teje

Sütöttem: 2-án (péntek), 12-én (hétfő), 20-án (kedd), 28-án (szerda).

⁵⁸ És a libát is. Utólag ceruzával lehúзва.

⁵⁹ méhlepényt

[Szeptember]

12-én vettük a két kis potyka⁶⁰ malacot a Varga Lázár-tanyáról, meg Újfaluba' egy mázsa szilvát.

25-én, szerdán folytatott a Daru.

27-én kezdte el Ilonka a tejet, 0,5 literjével.

28-án, szombaton folytatott a Bözsi.

Szeptember 30-án küldtük el Sándornak a két lapot Moszkvába, amit összekapcsoltattunk.

Sütöttem. 6-án (péntek), 16-án (hétfő), 30-án (hétfő).

[Október]

10-én kezdte Gábor bácsi a tejet.

11-én vettem először a ládából kenyérlisztet.

Nagyon fájt szívvel jegyezem be, a drága jó Bodri kutyánkat október 13-án, vasárnap reggel, vadászok a Gál-szigetnél az árokba'meglőtték. Átkozott legyen míg él az ember.

A Bözsi 15-én, kedden reggel folytatott negyedszer.

20-án vasárnap telt le Ilonkának.

3-án kezdte el Terus a tejet, egy litert, 5-én Ilonka literjével kezdte, 20-án telt le a tej, amivel én tartoztam Ilonkának.

200 forinton 21-én vettük a hízót.

Sándornak a második lapját október 27-én kaptuk meg, a kicsi Ilonka hozta el, vasárnap délután, két órákor, a kezébe'.

Sütöttem: 11-én (péntek), 24-én (csütörtök).

1946. október 17-én álmodtam hajnalba', hogy a jászol alatt nagy csomó tojást láttam. Egy tyúk ült rajta és az kiszaladt. Arrább láttam megint 8-10 darab tojást. Ez nagy kárt jelent! ⁶¹

[November]

Elsején kezdtem meg a 15 literes báldogom⁶².

19-én csináltam be 8 üveg birsalmát, fél liter cukorral.

⁶⁰ elválasztott

⁶¹ Utóbbi bejegyzés a kalendárium 31. lapján, a Feljegyzések cím alatt.

⁶² Zsírosbödön

20-án, szerdán rühetett a kis koca.

20-án mentek a két kis drága malacunk a csürhére.

Sütöttem: 4-én (hétfő), 19-én (kedd), 30-án (szombat).

[December]

78 nap a Bözsinek 31-éig.

December elsején kezdtem meg két zsák krumplinkból az egyiket.

17-én hoztuk el a jó Bodri kutyánk testvérét, a kis ökölnyi Buksit, adja a jó Isten, hogy a húséges Bodrinkat találjuk meg benne.

72 liter tej van Ilonkánál, december 31-éig.

Sütöttem: 14-én (szombat), 30-án (hétfő).

*

1947⁶³

[Január]

26-án vasárnap reggelre láttam Sándort álmomban, a sötétkék ruhája volt rajta. Olyan jólesett látnom. Imre is álmodott vele szintén 26-án, Adél meg 27-én, reggelre.

26-án megdöglött a gácsér rucám.

Sütöttem: 13-án (hétfő), 28-án (kedd).

[Február]

A kis Vitézt hazavittük, február 6-án, csütörtökön.

A kis kocánk, amit olyan nehezen vártunk, hogy megfialjon, elvetélt, február 9-én, vasárnap reggelre.

Sándorral álmodtam 10-én reggelre, fát fűrészelt.

A fehér rucám elsőt tojt, 10-én, hétfőn reggelre.

12-én, szerdán vettünk egy gácsér rucát, 2 kiló lekvár, a Doktor úréktól.

17-én, hétfőn este mentünk disznótorba, Újfaluba Irénék[hez].

A Tarka elkezdte 18-án.

Muki, Jancsi, a koca be lett oltva, 23-án, vasárnap reggel, 39 forint.

24-én vitt Ilonka tejet utoljára.

Sütöttem: február 10-én (hétfő) és 25-én (kedd).

⁶³ Családi naptár az 1947. évre. Kiadja : Globus Hírlap- és Könyvterjesztő vállalat, Budapest

[Március]

Március elsején beteg lettem, szombaton, vasárnap már nem keltem fel. Hétfőn doktort kellett hívni, 39,3 lázam volt, két nap vizes ruhát rakott Adél, nagyon rossz volt. 8 forintér' vizsgált meg, az orvosság 10.60 volt. Egy deci konyak 4 forint!

Március 2.: Sándor 4. levele

Március 4-én, el van vetve mák, petrezselyem, répamag.

Március 4-én álmodott Adél sok-sok galambbal. Templomtoronyba' magasan nagyon sokat látott.

A kotlót ültettem március 7-én, pénteken.

A nyulat megnyírtuk 8-án, szombaton.

Március 9-én Imre, Adél álmodott Sándorral, a sötétkék ruhájában látták. Adéltól nyakkendőt kért, Imre el is ment haza hogy nem-e jött haza, de bizony még nem, csak álom volt.

Március 10-én sok hússal álmodtam.

11.: Sándor 5. levele

25.: Pulyka elfogadta a tojást.

29.: Ültettem a rucát

Sütöttem: 14-én (péntek), 31-én (hétfő).

[Április]

A második rucás kotlót március 8-án, kedden ültettem.

Az ekekapát április 10-én vette Adél, 217 forint, Berettyóújfaluban.

Április 14-én, este ültettem pulykát 16 darab tojással.

Amit nagyon szerettünk kocát, eladtuk, 20-án, 350 forintért, mert nem vált be.

A második kotlót csirkére ültettem, 21-én.

23-án vettünk négy süldőt, 380 forint, Nagy Pistától

24-én hozták haza az ekekapát, Adél meg Imre, meg egy kis bárányt is, 11 kilóst, 30 forint volt, Pityu a neve.

26-án kelt ki két kotló rucám.

Sütöttem: 11-én (péntek) és 22-én (kedd).

[Május]

3-án kelt a ruca, 14 darab.

Május 3-án, szombaton este ültettem el 42 rucatojással két kotlót. 8-án ültettem el 15 rucatojással egy kotlót.

A Tutyi elkezdte a tojást 5-én.

6-án, kedden 30 kiló árpát [vettünk].

10-én fialt a Gizi. 10-én ütötte el az autó a jérce rucámat.

A második csapat ruca 31-én kelt ki, 26 darab.

31-én ültettem 3 kotlót, őszikének.

Sütöttem: 1-jén (csütörtök), 12-én (hétfő), 29-én (csütörtök).

[Június]

Június 3.: Kelt ki 16 tojásból, 15 ruca.

26-án lett megnyírva Pindur.

21-én kel a kiscsirke.

Úrnapján folytatott a Bözsi.

Június 25-én jár le a Daru ideje.

Sütöttem: 6-án (péntek), 13-án (péntek), 18-án (szerda), 25-én (szerda), 30-án (hétfő).

[Július]

2-án raktam el a rektorné asszony-féle árpát.

5-én őrettünk 80 kiló búzát Újfaluba', rögtön finom pitét sütöttünk.

8-án sütöttem az újfalui lisztből nagyon szép kalácskenyeret.

8-án fialt meg a Nyúl másodszor.

A Daru megellett 10-én, csütörtökön, lórakor.

Július 15-én jár le a Bözsi ideje.

15-én téptük a rucát hárman.

24-e Bözsi ideje.

25-én, pénteken hoztuk el a harmadik kiskutyát, a Pajtást, 10 rucát pedig eladtunk a második csapatból, 50 kiló búzáér', 10-et meg 3 kiló szalonnáér'.

A második csapatból 29-én téptük a 12 rucát.

Sütöttem: 3-án (csütörtök), 8-án (kedd), 15-én (kedd), 21-én (hétfő), 28-án (hétfő).

[Augusztus]

17-én, vasárnap reggel vettük az angóranyulakat.

18-án maradt itthon a Jancsi hízónk, az új kalátba⁶⁴.

18-án és 20-án lett lenyírva a két angóranyúl.

22-én téptem meg a hat kis rucám, meg a második csapatból kettőt.

Sütöttem: 5-én (kedd), 12-én (kedd), 21-én (csütörtök), 28-án (csütörtök).

⁶⁴ Kalát= a jószág kerítéssel körülvett, fedetlen szálláshelye. Új Magyar Tájszótár Akadémiai Kiadó, 1979.

[Szeptember]

A magrucát megtéptem 2-án.

Szeptember 4-én, 5-én a maggácsérom a magjércém gácsérozta, a mogyorót.⁶⁵

Szeptember 11-én voltunk Újfaluba szilvát venni.

A kis koca rühetett 14–15-én.

A Muki rühetett 19-én.

Szüreten voltunk 18–19-én.

22-én lett apám beteg, akkor feküdt ágyba először. Fel se kelt többet. 29-én apám temetése.

25-én őrettünk Újfaluban 5 mázsát.

Sütöttem: 4-én (csütörtök), 13-án (szombat), 23-án (kedd).

[Október]

12-én vasárnap reggelre álmodtam apámmal, úgy láttam, mint utolsó héten nézett ki, betegen. Adél is álmodott apámmal, ő is 12-én vasárnap reggelre, együtt álmodtunk, egyszerre.

14-én kapott a Jancsi hízónk tengerit.

15-én vetettük az Érháton⁶⁶ el a búzát.

22-én raktam el a dobozba a poharakat a komótfiókból.

23-án adtuk el az első tehenünket, a Darut. Sajnáltuk.

28-án álmodtam Sándorral, csókoltuk Adéllal, ahol csak értük.

29-én voltunk a földesi vásáron, minden.

30-án kaptunk Sándortól két lapot. (július 10., augusztus 26.)

Sütöttem: 3-án (péntek), 13-án (hétfő), 25-én (szombat).

[November]

Kezdtam a kenyérsütést az újfalusi 2.40 kiló lisztből.

November elsején tojt először a fehér rucám. Kis Eleknétől vettem magrucát, 20 forint.

18-án nyírtuk az angóranyulat.

Apám előtt Vig Károly bácsi halt meg, utána Szőnyi Sándorné, utána két hét múlva

Nagy Gáborné Csóka Erzsébet, Lucás nagyanyja.

Sütöttem: 4-én (kedd), 17-én (hétfő), 29-én (szombat).

⁶⁵ Értsd: a mogyorószínű magjércémet

⁶⁶ Érhát: A temető melletti határrész neve.

[December]

2–4.: Madarason

Sándortól levél 3-án, szerdán jött.

8-án, hétfőn kezdted az Érháton az ásást.

A Bözsi fejését 8-án hagytam el.

A Tutyi 9-én kezdte el [a tojást].

13-án nyírtuk a Pindurt, Luca napján.

A kis, tavaszi hízót vettük, 240 forint, 23-án, Nagyrábén.

Sütöttem: 15-én (hétfő), 29-én (hétfő).

*

1948⁶⁷

[Hátsó-belső borítón]:

1947. december 31. Esztendő utolsó napján úgy harangoztak, a rendes két órát elhúzták, utána úgy 10 perc múlva nagy haranggal harangoztak templomra⁶⁸, elmentem én is, de most nem sokan voltak. A prédikáció is csak egy ima volt, utána ének, és hazajöttünk, elbúcsúztunk [az] 1947-es esztendőről.

[Január]

10-én aludt a kicsi Ilonka az Adél-féle a kiságyon, 3 és fél éves korig a bölcsőben aludt, már nem tért benne.

14-én tettük fel Sándornak a levelet, Adél írta.

25-én kezdtem meg a kis bodont⁶⁹ a zsírral.

26-án 70 darab tojást szedtem össze álmomban.

29-én van 29 tyúk, 2 magkakas, 3 ruca.

Szőke koca megfialt 9-én, mire kimentünk, hat kis malacot.

Sütöttem 2-án (péntek), 6-án (kedd), 17-én (szombat), 28-án (szerda).

[Február]

A Muki kocánk elsején elvetélt, hat kismalacot, nyolc órától, éjjel 11 óráig.

Gyertyaszentelő fénylett, egész nap süttött a nap.

6-án veteményeztünk az Érháton: mák, petrezselyem, sárgarépa.

6-án kaptunk Sándortól levelet, karácsonykor írta.

⁶⁷ Negyvennyolcas friss naptár az 1948. évre. Friss Újság Lapkiadó Kft. kiadása

⁶⁸ Istentiszteletre harangiotak

⁶⁹ bődönt

7-én ellett meg a Bözsi Ilonkának.

12-én hoztuk haza az elveszett Tisza kutyánk 4 és fél hónap Rábéről.

15-én kezdte el a mogyoró rucám.

22-én kapta meg Adél az első kötött [...] ⁷⁰, a cifrát.

28-án jár le az 500 forintos váltó.

Sütöttem: 2-án (kedd), 6-án (péntek), 17-én (kedd), 28-án (szombat).

[Március]

9-én főztük a szappant, hat kiló lett, felvágva 10 darab, 90 deka zsíros szóda ment el hozzá.

Március 16-án jár le a Bözsi ideje.⁷¹

Március 14-én, délután 2 órakor ellett meg a Bözsi, kis üszőt, kis Bözsit.

Március 30-án van 23 tyúk, 1 kakas, 3 ruca

Sütöttem: 2-án (kedd), 11-én (csütörtök), 22-én (hétfő), 31-én (szerda).

[Április]

Április 2-án lett megmérve a liszt, KE⁷² van 75 kiló, NU⁷³ van 80 kiló. A 75 kilóból először sütöttem, és tettem 5 kiló nullást.

4-én, vasárnap reggel hozta Imre a galambdúcot, Papp Bálinttól.

5–6-án rühetett a kiskocák.

8-án délelőtt állítottuk fel a galambdúcot a kertben.

16-án ültettem két kotlót.

17-én, szombaton, délelőtt tette be Adél a dúcba, az első pár galambot, fehér és téglás.

A rucát ültettem 18-án.

Sütöttem: 9-én (péntek), 19-én (hétfő), 30-án (péntek).

[Május]

3. Szomorú nap volt Mukiér'

4-én vettük a kerékpárt, 805 forintér', Berettyóújfaluba'.

A ruca kikelt 20-án, a nyúl megfialt 26-án.

29-én Sándor hazajött, hazajött, hazajött! Örömnap mostmár míg élünk!

⁷⁰ Itt hiányzik a ruhadarab megnevezése.

⁷¹ Ezt előre jegyezhettem be.

⁷² kenyérliszt

⁷³ nullásliszt

Sándor hazajött május 29. este 8 órakor láthattuk meg a sápi állomáson.

Sütöttem: 11-én (kedd), 20-án (csütörtök), 28-án (péntek).

[Június]

2-a fogat húzattam.

Adél, én betegek voltunk június 3–11-ig.

A Bözsi folytatott 12-én, szombaton.

28-án aratta az Érháton a búzát Imre, Adél.

A kotlót ültettem 29-én.

Sütöttem: 12-én (szombat), 22-én (kedd), 30-án (szerda).

[Július]

17-én meg 18-án kelt ki 60 darab kiscsirke, őszike.

18-án nyírta meg Adél a Pindúrt meg a fehérét.⁷⁴

A 16 rucámat megtéptem 23-án.

24-én csépeztünk, 22 mázsa búza lett, zab 2 mázsa, 25 mázsa árpa, 10 mázsa rozs.

A kis, Szőke koca 31-én, szombaton, délbe' jött haza, nagyon meleg volt, 30 fok. 3 órától 5 óráig, 8 malacot fialt.

Sütöttem: 6-án (kedd), 13-án (kedd), 21-én (szerda), 29-én (csütörtök).

[Augusztus]

Őrettünk Földesen.

Augusztus 10-én volt Adél toronyőr; 37,5 fok meleg volt. Én tapasztottam⁷⁵ a kisszobát.

Vasárnap, augusztus 15-én mostam meg a két telázsit⁷⁶, kredencet. A helyére tettük 16-án, Adéllal.

A kis Bözsi 5 hónapig kapott tejet, augusztus 20-ig.

Augusztus 20-án vettünk egy mázsa paradicsomot a rábéli bolgártól⁷⁷ 40 forintér'.

12 liter paszulyt Gáltól, 30 forintér' Rábéról.

28-án a kamat lejár.

Sütöttem: 6-án (péntek), 12-én (csütörtök), 19-én (csütörtök), 26-án (csütörtök).

⁷⁴ Valószínűleg az angóranyulak

⁷⁵ Tapasztás: faljavítás

⁷⁶ Stelázi. konyhai polc

⁷⁷ bolgárkertésztől

[Szeptember]

Krumpliszedés az új kertben (Adél, Imre) szerdán, elsején, 7 zsákkal lett.

Szeptember elsején álmomba' egy fogamat kivettem, de nem fájt.

3-án téptem a rucát, 20 kiló paradicsomot vettem, 70 fillér kilója, a tojás 80 fillér volt.

A kis koca 13-án és 14-én rühetett.

15-én csináltam a tarhonyát, 5 kiló liszt és 26 darab tojás hozzá.

29. Apám évfordulója

Szeptember 30-án volt Imre Füstön⁷⁸ fát vágni, meg október 1. és másodikán hozták is haza. Én is voltam ott.

Sütöttem: 8-án (szerda), 16-án (csütörtök), 23-án (csütörtök).

[Október]

9-én ástuk fel a sárgarépat az Érháton.

A kis Mukit 9-én vettük Szikiéktől, 220 forint, meg egy fuvar.

Október 9-én megvolt a családi vita, szemrehányás, Sándor megharagudott, amiért nem adtuk oda Bözsit, meg kevesellte a rozst, amitadtunk.

Az Égésen vetettük a búzát, 11-én, hétfőn.

20-án 5 liter rozst elvetni.

A Picur 19-én lett megtépve, 29-én az alsó fehér, 30-án a középső fehér.

A két kis galambot 30-án hoztuk el, egy héttel előbb a nagyobbakat.

Sütöttem: 13-án (szerda), 26-án (kedd).

[November]

November 23-án csalta Imre és Adél át a disznót.

Eladtuk a disznót Társinak. 10 mázsa csöves tengeri, 1 mázsa árpa, 2 süldő, (a kettő 45 kiló) és 200 forint, 1 liter bor, 2 deci pálinka.

A két kis süldőt 23-án este hozta át Imre, talicskán.

23-án éjjel egy óra körül, a két fehér angórányúl – valahogy kinyílt az ajtó – reggelre elvesztek.

Sütöttem: 9-én (kedd), 24-én (szerda).

[December]

3 és fél kiló cukrot hoztam Ilonkától.

⁷⁸ Füst: Bihartorda egyik dülőneve, a Nagyrábé felé vezető út mellett

14-én hozta Imre haza az új ekét. 14-én ment Imre, Somi Károly Sáp állomásra az új ekéért. 13-án jött Sápig, 14-én 1 órakor hozta be Imre az udvarra.
Sütöttem: 15-én (szerda), 29-én (szerda).

*

1950.⁷⁹

[Hátsó belső borítón:]

?!... Figyelmeztető

1949 szilveszterén kétszer harangoztak. Először 2 órakor egy nagy haranggal. Negyed háromkor pedig két haranggal.... Nem egyformán van ez, mert 1948-ban még csak egyszer harangoztak. Ezt a tiszteletes úr ki szokta jelenteni. Karácsony ünnepén akkor kell megfigyelni. Feljegyeztem: 1950. január 10. Gál Imréné

[Január]

Január 1–7. Evangelizációs hét volt.

5-én reggel hajtottunk Sápra, 4 hízt eladni, 495 kiló volt 2811,70 forint.

10-én hozott apu 18 kgilogramm kenyeret. Elég volt ez 28-áig.

17-én Piroska estéjén voltunk.

20-án fialt Muki 3 kismalacot. 21-én vettünk 4-et, 5 kilósok voltak, 60 forint volt darabja.

22-én, Vince napján nem csepegett az eresz.

26-án voltam Újfaluba', hoztam 7 kiló kenyeret.

A tojás darabja 30-án 51 fillér volt.

Január 30-án van 7 liter rucaszírom, 2 liter disznózsírom, 3 liter olaj és két kövér rucám, 4 hetes tömés.

Egy hétig tartó hó volt januárba'. 22-én kezdődött a nagy hideg, február 6-áig .15-20 fok hideg volt a tojás szétfagyott az ólba'.

[Február]

Vallásos nap: 1., 8., 15. és 22.

Tojás darabja 53, tojás darabja 48 fillér 27-én.

Gyertyaszentelő fénylett.

4-én sütöttem 10 kiló lisztből.

10-én téptük a Pindúrt.

⁷⁹ Nagy képes kalendárium az 1950. közönséges évre. Kiadja a Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya.

11-én folytatott a Büszke.
15-én kezdtünk meg egy 5 literes üveg lekvárt.
22-én sütöttem 10 kilóból.

[Március]

A tojás darabja 40 fillér. Mariskának rucatojás 16 darab, 16 forint. Pap Imréné fuvar-
ba 17 darab, 17 forint.
1-jén vallásos este.
1-jén, 2-án ültettem (kotlót).
2-án 16 kiló kenyér.
5-én böjti úrvacsoraosztáson voltunk Imre meg én.
9-én Varga Teri átadott kilenc kiló kenyeret.
A Muki rühetett 8-án és 9-én.
A krumplit felszedtük 8-án.
9-én vetettük az árpát a Serdült-földbe.
10-én Érháton boronálás, veteményezés.
13-án disznótor, Újfalú, 14-én, kedden, délbe' jöttünk haza.
17-én az Égésre az árpát vetettük.
18-án tucskató-verés
1 és fél liter dughagymát vettünk Újfaluban 2 forint literje
22-én lett kezdve a Pikó-féle épület elbontva, 8 fuvar volt, 24-én hozta Imre az utolsó
fuvart, nádat és darabtéglát.
22-én kelt a márciusi kis csirkém.
27-én Talinba⁸⁰ krumplirakás és répa.

[Április]

Szitás néninek vittem 32 darab tojást, 19-én a nagyvásárcor.
Április 5-én utoljára az udvarunkon volt a kedves Jutka macskánk. 1943. a harcok
volt kicsi ott volt velünk sz óvóhelyen. Nagyon sajnáljuk minden. Kerestük mindenütt.
Nagypénteken Lénárt Piroska 15 Ft 19 darab. Csehné 10 darab, 10 forint.
Pap Imrénének 17 darab segítségér'.
8-án disznótor
12-én vettünk két kis libát, 12 forint.

⁸⁰ Sztalin: az Érhát másik neve

*16-án fialt a Csöpi, a kis Jutkát.
17-én 2 hízó el lett adva.
21-én ültettem két kotló rucát, 42 darab tojással.
24-én kezdték a vályogot vetni Fekete Sándorral
Sándor kapott 400 forint, 2 kiló szalonnát.
28-án két kotló*

[Május]

*Május 4-ére kész lett a 4000 darab vályog. A vályoghordáshoz hozzáfogott Imre, 30-án, kedden. Június 3-ig szombat estig behordott 2500-at. Június 5–6–7-én, szerdáig behordta az 1500 darab vályogot.
15-én kivittük a kiscsirkét a tagra.
19-én ruca kikelt 25 darab.
26-án csirke kelt 42 darab
26-án sütöttem.*

[Június]

*Nagy hőség volt, májusban, 28-30 fok melegek. Eső nem volt május 3-ától június 5-éig, akkor is csak olyan futó eső.
Sarjú rucát ültettem június 6-án.
Tojás nyolc darab, 12-én.
15-én volt jó, nagy eső.
16-án ültettek őszikét.
Tyúk kilója 8 forint, csirke kilója 18, tojás 40.
Június 17-én, szombaton lett kész az ól, két hétig csinálták.
19-én fogtak a malacól kiméréséhez, a fundamentumtöréshez. 18-án vasárnap nagy sietve lett bontva a rossz ól. Kész lett a malacól Isten segítségével.
21-én tojás darabja 50 fillér lett.
Június 23-án, szombaton rozsot aratni mentek. Ezelőtt 70 éve volt ilyen.
26-án vettem 5 kis rucát 5 forintért.
Tojás 5 darab 26-án.
Sütöttem: 8-án (csütörtök) és 15-én (csütörtök).*

[Július]

Muki fialt 1-jén reggel 5 órakor 5 malacot.

Elsején kelt 17 tojásból 17 tojásból 5 rucám.

2-án engedjük össze Pindúrt Rózával.

4-ére kikelt 5 kis ruca.

9-én kezdte el a magruca, a fekete, a tojást.

14-én, pénteken téptem a libát.

21-én téptem 22 rucát.

31-én csinálta Laci a nyárikonyhakéményt.

31-én, hétfőn délelőtt húzatta ki a legszebb első fogának a párját injekcióval, 10 forint.

[Augusztus]

Tojás darabja 55 [fillér].

Augusztus 4-én volt egy kis eső. Az újság írta, hogy 70 évvel ezelőtt volt ilyen nyár: 36-40 fokos meleg, eső nélkül. Krumpli nem is termett, összesen 5 zsák apró, malacnak való, paszuly se termett.

Augusztus 12-én volt a Bözsi ellése, s megellett, a kis borjú idétlen volt, egy hétre meg akart döglenni, nem is szopott.⁸¹

22-én rühett a Muki.

25-én Lajos napján pakoltam ki a nyári konyhába, és először főztem a sparhelton⁸² csirkepaprikást nokedlivel.

[Szeptember]

Tojás darabja 65 [fillér].

Libát betettük 22-én, pénteken.

Zöldpaprika piros káposztával megtöltve. Hozzávalók: 32 darab rendes nagyságú paprika, 5 kiló piros káposzta, 0,5 cukor, 0,5 ecet, 2 liter víz. Ezeket felforralni, ráönteni és kidunsztolni.

[Október]

Tojás darabja 70 [fillér]. [A hónap közepén] 88 [fillér], [a hónap végére] 90 [fillér].

Életbe lépett a tojásszerződés. 1951. január 1. 8 fillérrel drágább, mint a nem szerződött.

⁸¹ A decemberi, év végi feljegyzések közt, a kalendárium 25. lapján.

⁸² Vaslapos tűzhelyen

3-án tettem be a tömőbe 4 kacsát.

Október 25-én jöttünk a földesi vásárról haza, kezdett az eső esni.

Eladtuk a két libát, 17 kiló lett. 143 forintot kaptunk érte, és mivel szerződött volt, 17 kiló szemes tengerit is adtak hatósági áron a Futorából.

És esett novemberben egész hónapban, és decemberben is végig, napról napra.

[November]

Az eső esik mindig.

21-én disznótorban voltunk Újfaluba'.

18-án este fél hétkor megellett a Büszke, szép bikaborjút.

Tojás darabja 98 fillér.

8 tyúkom van, öröktőjő Pipike, Fehér, Fekete, Pofás, Márciusi, Búbos, Marika, Kis tyúk. És 10 márciusi jércém, 2 szép kakas, 8 májusi csirkém.

1943. december 15-én vettük az első Bözsi nevű tehenünket és eladtuk 1950. november 11-én. Szombaton reggel, fél hatkor engedtem ki a kapun Imrét, Berettyóújfaluba 5 mázsa szemes tengeriért. Adél azt mondta, hogy ennek a napnak is el kellett jönni. Igaza volt. Nagyon sajnáltuk minden, mert nagyon megszokott jószág volt és jó tehén volt.

Ui: a Marika tyúkom megveszett, lefogyott, megöltem. November 14-én elkezdte a jércém, a kettő kis fekete tyúkom, minden második nap tojik.

[December]

Még november 28-án Adél volt Újfaluba Fekete ügyvédék, 11 forint.

2-án eladtam 25 darab jércetojást, 1 forint 18 fillér darabja, szerződéses.

12-én disznótoroztunk, 21 liter zsírom lett.

15-én téptük meg Rózát, 13 deka szőrt adott le, a két kicsit is 15-én téptük meg.

Muki megfialt 15-én, este 7 órakor; 8 malacot, kint se voltunk, mire kimentünk, már szoptak egy idétlen volt.

December 22-én téptük meg a Pindúrt.

Október 25., a földesi vásár óta mindig esik az eső, reggeltől estig, egy kis szünet soha sincs, egy kis nyomadék.

Be kell jegyezni az 1951. évre, a május hónapra, hogy zöld kaprot tegyek el.

[Első-belső borítón]:

Az év elmúlásának december hónap a tanúja, hogy befejezi az esztendőt. A mi megtört reményeinknek, melyek januárban oly magasan duzzasztották érzéseinket. Ez az önkri-

tika hónapja, melyben szemlét tartunk afölött, hogy mit váltottunk be abból, amit az év elején fogadtunk, s rájövünk, hogy meg lehetünk-e elégedve magunkkal, vagy nem? Ez az önkritika csak decemberben szigorú! Más hónapokban olyan könnyen azt mondjuk a mulasztásra: Ah, majd megcsinálom a jövő hónapban! Decemberben ezt már nem merjük mondani, mert a jövő hónap a jövő esztendőt jelenti. S azért inkább magunkba szállunk és elismerjük a sok-sok hanyagságunkat.

1950. XII. hó 25.

*

1951⁸³

[Január]

Disznótorban voltunk Mariskáék[nál], 11-én és 12-én.

Mostam, sok ruhám volt, kiteregettük a kertben és olyan jó idő volt 13-án, hogy beszáradtak a ruhák a kertbe': Süt a nap, mint tavasszal.

Sütöttem 9-én (kedd), 31-én (szerda).

1950. november 10-től 1951. január 22-ig a tojás darabja 1.20 volt, a szerződéses, a másik pedig 90 fillér.

22-étől 98 és 90 volt darabja.

Az első halott Serdült Gyuláné Baranyi Julis néni volt, január 31-én temették. Jó idő van mindig, nincs tél.

A lisztes ládába beletér 130 kiló, a kis kufferládába 60 kiló.

[Február]

Tojás ára 83 [fillér] – szerződött.

Az eső esik minden nap: 4-én, 6-án, 7-én, 9-én, 10-én, mint a nyári zápor, és villámlik, dörög az ég.

Villanybanketton⁸⁴ 70 forint, február 9-én.

Február 9-én és 10-én rühetetett a Muki.

14-én voltam a Császár főorvos úr [által] tartott előadáson.

16-án sógorom születésnapja.

Rábai Katit elvitték 16-án, a két fia.

17-én temették özvegy Csóka Sándorné Herceg Julianna 61 éves.

⁸³ Nagy képes Kálvin kalendárium az 1951. közönséges évre. Kiadja a Református Egyetemes Konvent sajtóosztálya.

⁸⁴ villanyszámla

23-án voltam a Császár főorvosnál, azt mondta, hogy nem vagyok rákos.

27-én ültettem a kotlót, 27 darabot.

Sütöttem: 9-én (péntek), 20-án (kedd)

[Március]

Másodikán és harmadikán vettünk Perjésről 300 darab téglát.

4-én Mariska születésnapja.

10-én sütöttem a láda lisztből, 5 sütetet pedig kikészítettem.

16-án Pikó Eleknét temettük, 33 éves!

Mágori Ernő lakodalma 17-én, kereset 180 forint, Húsvéti kereset 116 forint, Sági bál 30 forint.

Az Érháton 19-én veteményeztünk el mindent.

20-án kél a kiscsirke...

20-ára ki is kelt, mire betöltötte a három hetet, 25 tojásból, 24 kiscsirke.

22 tyúkom van, meg két, szép, sárga kakas.

21-én lett kész a takarmányos szín, a hó esett sűrűn, fergetegszerűen.

20–22–23-án nagyon fagyott, hideg van.

Tojás darabja 83 [fillér]

Kis Janiék keresztelő 70 forint.

Vasárnap este voltunk Mariskáék, a születésnapja volt, és mikor jöttünk haza, fehér volt a táj és esett is a hó.

Sütöttem: 2-án (péntek), 10-én (szombat), 20-án (kedd), 30-án (péntek).

A harmadik sütet a ládából vettem ki, amikor a nyújtótáblát behoztam.

[Április]

Az időjárás szeles és hideg. 11-éig tucskatövet szednek a Füstön.

2-án hirtelen meghalt Sziki Péter bácsi, 60 éves korában.

3-án meghalt Herceg János bácsi, 80 éves.

14-én hoztál 3 tő dáliát Újfaluból, el is vetettük 15 forint.

15-én reggel, vasárnap, fél kilenckor meghalt Nemes Erzsike, 21 éves korában, tüdőbajban.

18-án csaltuk ki a 7 kis malacot.

Tavaly 21-én ültettem 2 kotlót rucatojásra.

21-én Mágori bácsi halt meg.

Sütöttem: 9-én (hétfő), 17-én (kedd), 27-én (péntek).

[Május]

1–12. Eső esett mindig.

A lucernát levágta Imre 2-án, szerdán még pünkösdkor kinn volt a renden, az eső mindig esett napról napra. Ünnepe első napján volt szép idő, már második napján felhős, hideg. Voltunk a templomba' mind a hárman.

15-én fialt Csöpi.

15-én hajtottuk ki a 7 kis malacot a csürhére.

19-én hoztuk haza először az első lucernát.

21. és 22-én Serdült-féle földbe' cukorrépát kapáltunk, én is, az édes cukorért.

23-án Kállai Sándor bácsitól 100, 24-én Boros Erzsikétől 200

27-én ültettem két kotlót rucára.

1950. évről van bejegyezve, hogy májusban zöld kaprot tegyek el.

27-én ültettem két kotlót rucára.

Sütöttem: 5-én (szombat), 15-én (kedd), 25-én (péntek).

[Június]

1-jén és 2-án az Égésen tengerit és napraforgót kapáltam.

Muki 7-én rühetett.

10-én nem voltunk a templomba'. Szombaton kétszer volt eső. Vasárnap reggel is nagy eső és sár volt.

11-én vettem hat liter pöszmétét, 5 forint literje.

11-én vágta a lucernát másodszor.

12-én Földesi Károlyné meghalt. Ezen a napon kezdte el a csirkék anyja (a tojást).

Ültettem 2t kotlót, őszikére.

16-án mentünk mind a hárman ki az Égésre tengerit ritkítani, onnan Gyarmati János földjéhez szintén fiókolni, onnan a szőlőskertbe a cseresznyét leszedni, sajnos csak 1 liter termés volt.

17-én egész éjjel ömlött az eső, a teknő háromszor tele lett, folyt belőle ki.

17-én 38 fok meleg volt.

17-én öltem meg az első csirkét, 18-án vettem 5 kiló cseresznyét, öt forint kilója.

24-re kél ki a kis rucám, 30 tojásból 20 ruca kelt ki,

1.40 volt a tojás darabja.

26-án kölcsönként lisztből sütöttem.

29-én 48 éves vagyok.

Sütöttem: 4-én (hétfő), 12-én (kedd), 19-én (kedd), 26-án (kedd).

[Július]

A lisztünk elfogyott, utolsó sütés 6-án volt. Kölcsönkértünk összesen 37 kilót, míg tudunk őretni.

3-án kel az őszike kiscsirkém. 53 tojásból 32 kiscsirkém kelt, vettem hozzá 12-t, 6 forintp árja.

17-én Büszke megfolyatott.

19-én eladtuk a Mukit, 100 forintér'.

20-án sütöttem az új lisztből, finom kenyeret.

20-án vettük a kismalacot, tavaszinak.

22-én, 29-én Adél templomban volt, új cipő, új blúzba'. Én vettem 5 métert.

29-én van 19 tyúk és 16 csirke.

[Augusztus]

Tojás darabja 1.20.

Érháti termés 1951-ben: mák 15 liter, hagyma 1 mázsa, dugdosni való, egy zsákkal tarka paszuly. 23 liter, fehér 7 liter, szeges borsó 20 liter, lencse 3 liter

24-én, téptük meg a rucát, 20 darabot.

[Szeptember]

4-én elkezdte [tojást] egy nagyon aranyos kis márciusi jércém.

6-án Érháton dióverés lett elvégezve.

8-áig 1 mázsa 10 kiló paradicsomot hoztunk haza, ezt hatszor főztem ki.

8-án Égésen tengeriszedés.

10-én vettem 150 darab paprikát, 5 darab volt 1 forint. Becsináltam, lett belőle 1 5 literes és 3 4 literes üveggel, piros káposztával, meg vegyesen is, fehér káposztával.

10-én tettem be két rucát, 16-án négyet.

14-én nyúltépés.

14-én, a szőlőskertbe' vertük a diót, mikor az ebédet kivittem 1 órára. Egy zsák kopáncsos volt, Adél meg Ilonka, Mária kopáncsolták.

Összesen lett két és fél zsák dió kopáncsoson, tisztán pedig 25 kiló. 4 mázsa napraforgó termett az Égésen. Szerződéses ára 90 forint.

Gyarmati Jánostól 90 kiló jutott.

[Október]

Tojás darabja 1.50.

Október elsején van baromfim 70 darab, és 8 rucám.

2-án téptem meg nyolc rucát, 2-án hoztam haza 30 kiló paradicsomot. Ez idáig 150 kiló lett. kövér ruca, kilója 30 forint, csirke kilója 20 forint.

6-án 15 kiló paradicsomot hoztunk haza, még van sok rajta, de az nem tud beérni. Többet nem is főzök már. 165 kilóból főztem 1951-be'.

7-én mozi, Gazdag menyasszony címmel.

Október 15-én szedtük fel a zöldséget, 1 mázsa répa lett, petrezselyem 50 kiló. Árultunk belőle 80 forintot.

18-án indult el szántani.

22-én tettem [tönni] egyszerre nyolc rucát, 2 tarka gácsért, 3 kilósok voltak darabonként.

23-án és 25-én vettünk el 3 és fél mázsa búzát. 3 kilósak voltak darabonként.

29-én vettünk Rábéről négy kismalacot, 330 forint volt párja.

31-én, Újfaluból hét és fél [liter] olajat kaptunk

Sütöttem: 8-án (hétfő), 17-én (szerda), 29-én (hétfő).

Meghalt Kara Sándor 13-án, 52 évesen. Eltemettük 14-én, vasárnap. Varga Sándor 73 évesen meghalt 20-án, és aznap eltemették, vasárnap. Burghard Ede, 88 éves, meghalt 22-én.

[November]

Úr asztalára sütöttem kenyeret, 2-án szombatról vasárnapra.

2-án, pénteken folytatott a Büszke.

Eladtunk 13-án kövér rucát, 30 forint kilója, kaptunk érte 971 forintot: Utolsó két ruca ment el, 25 forintér', az ára ment lejjebb, november 10-re, nem volt 30, csak 28, meg 25 kilója. A 20 rucából 7-et öltem meg.

Tojás darabja 2 forint.

November 22-én sütöttem a kamarából, a kis ládából először, 60 kiló liszt van benne.

A vallásos este megkezdődött 28-án.

Sütöttem: 13-án (kedd)és 22-én (csütörtök)

[December]

16-án esett a hó először, nagy pelyhekben. Eső most nem volt annyi se, ami hasznos lett volna a vetésre. 1950-be' két hónapig mindig esett az eső.

Tojás darabja 2.50; tyúk kilója 20 forint.

A kis pettyest 17-én téptük meg.

Vettünk 10 mázsa tengerit, nov[emberben] szemes 100, mázsája, csöves 90 forint.

December 28-án, 2 mázsa szemes 130 forint mázsája,

4 mázsa csövest 110 forint mázsája.

1952. február hónapban Sándoréktól [kapott] kenyérmorzsa virágot elültetni.

Tojásért kaptam decemberben 50 forintot.

Rábéi lakodalom 260; karácsony első napján 70, második napján 86, harmadik napján 10,

Szilveszter éjszakáján 127, újév bankettján 103. Összesen keresett 650 forintot.

Sütöttem: 3-án (hétfő), 18-án (kedd).

*

1953.⁸⁵

[Január]

Sütöttem: 4-én (vasárnap), 17-én (szombat) 26-án (hétfő).

Sütöttem a tiszteletes úrék[nak] 14-én.

[Február]

Sütöttem: 9-én (hétfő), 20-án (péntek).

Sütöttem 4-én a tiszteletes úrék[nak].

17-én van húshagyó kedd.

[Március]

Sütöttem: 3-án (kedd), 16-án (hétfő).

Sütöttem 6-án a tiszteletes úrék[nak].

[Április]

Cifra 10-én folytatott.

15-én 20 kiscsirkém kelt ki, saját tojásom.

19-én, vasárnap reggel, hat órakor mind a két süldőnk evett és 8 órára a szebbik 50 kilós körüli elpusztult.

Sütöttem: 4-én (szombat), 18-án (szombat), 29-én (szerda).

⁸⁵ Kincses kalendárium az 1953-as esztendőre. A Szabadság lapkiadó vállalat, Budapest.

[Május]

Május 3-ától 10-éig 55 darab tojásom volt 13 tyúktól.

12-én ültettem 2 kotlót, 54 darab tojásra.

19-én ültettem rucára.

21 darab tojást vettünk, 2 forint 50 volt darabja.

Sütöttem: 8-án (péntek), 19-én (kedd), 28-án (csütörtök).

[Június]

Fényképet csináltatni voltunk Újfaluban, Mária, Ilonka, én, június 11-én.

Május 15-én ültettem rucára 23-at, kikelt 19 június 11-én.

5 liter pöszmétét vettem 3.50 literje.

19-én kelt 25 kis csirkém.

Sütöttem 9-én (kedd), 19-én (péntek), 30-án (kedd).

[Július]

3-án éjjel fél egykor ellett meg a Sági Bözsi üsző borjút, Szegfű a neve.

7-én szedte le Adél itthon a meggyet, gyönyörű nagy szemek voltak.

70 darab kockacukor van, 5 üveg meggyen (befőtt).

9-én csépeztünk a Móra-beli tavasz árpát, 7 mázsa 16 kiló lett.

10-én délután nagy vihar volt, sok esővel, és jég is esett egy negyed óráig.

A tojás 2 forint.

22-én van a Magdus névnapja.

Imre nótát kapott Pestről a Kossuth Rádión, a Tanácsházán hallgattuk.

Sütöttem: 10-én (péntek), 12-én (vasárnap), 19-én (vasárnap), és 27-én (hétfő) új lisztből.

10-én és 11-én kalács volt, azért sütöttem 12-én [is].

[Augusztus]

Száva Sándortól vettük a két kis malacot 4-én, 220 forint. A harmadik kis malac 30 forint volt.

13-án oltották a malacokat, a három kicsit is, 36 forintba került.

13-án vitte el a Büszkét... Sápura.

22-én, fél egykor gyulladt ki a villany.

25-én téptem meg a rucát, 10. hetesek voltak, de nyolchetes korukba a legjobb, azért jegyeztem fel.

Sütöttem: 14-én (péntek).

[Szeptember]

12-én verte le Imre a diót a szőlőskertben.

19-én, szombat este 6 órakor hozta Adél meg Imre a rádiót haza, itthon vettük 800 forint.

19-én mikor a rádiót vettük, egy szekér tengerit hozott haza Imre. A rádió az ablakba' szólt, úgy raktuk le a tengerit. A gumicsizmája meg elveszett, lecsúszott a szekérről. Én is voltam tengerit szedni.

20-án, vasárnap tartottuk meg a 15 éves házassági évfordulót, a rádió felszentelésével.

Jelen voltak Sándorék, meg Kállai Sándor bácsi... Hivatalosak voltak ebédre.

Akkor este még elmentem Pap Elekék[hez] almáér' is.

29-én téptem meg 10 rucát.

[Október]

8-án téptük a Pettyest, a nyulat

15-én még főztem hat liter paradicsomot.

12-én Újfaluba' voltam.

14-én vetettük el a búzát.

16–17-én répát ásunk a Sztalinba.

20-án tettem be négy rucát a tömőbe.

25-én csináltuk be a hordós káposztát.

Sütöttem: 13-án (kedd).

[November]

13-án folytatott a Társi Virág.

28-án disznótoroztunk, 155 kiló volt, nem akartunk még disznótorozni, de nem akart már enni.

Sütöttem 11-én (szerda) és 21-én (szombat).

[December]

Sütöttem: 1-jén.

Mária Sándor
„I wrote here... Vilma Jakab”
A housewife’s note from Bihartorda, between 1939–53

Old calendars with diary entries on their pages has been added to the collection of the Bihari Museum in 2010. The notes were written by Vilma Jakab, who was the daughter of peasant parents. She served as a maid from a young age. In 1926 she gave a birth to a daughter called Adel. The child was brought up by the grandparents till she turned 5. After Vilma’s marriage they lived in Budapest for a while, then they moved back to Bihartorda. They lived on livestock farming in the village. From the diaries we can read about the life in the village also we are able to experience the fragile emotional state of the young woman. From the entries we gain knowledge of the 1944 offensive and its consequences on the local community.